

İbni Arabi, cehennemın sonsuz olmadığını mı savunmuştur? Eğer böyle ise, Üstad'ın onu övmesine nasıl bakmalıyız?

"Elhasıl, daire-i şeriatın haricinde bulunan ehl-i tarikat *iki kısımdır.*"

"Bir kısmı, sabıkan geçtiği gibi, ya hale, istiğraka, cezbe ve sekre mağlûp olup veya teklifi dinlemeyen veya ihtiyarı işitmeyen lâtifelerin mahkûmu olup, daire-i şeriatın haricine çıkıyor. Fakat o çıkmak, ahkâm-ı şeriatı beğenmemekten veya istememekten değil, belki mecburiyetle, ihtiyarsız terk ediyor."

Bu kısım ehl-i velâyet var. Hem mühim velîler, bunların içinde muvakkaten bulunmuş. Hattâ bu neviden, değil yalnız daire-i şeriatın, belki daire-i İslâmiyet haricinde bulunduğunu bazı muhakikkîn-i evliya hükmetmişler. Fakat bir şartla: Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmın getirdiği ahkâmın hiçbirini tekzip etmemektir. Belki ya düşünmüyor veya müteveccih olamıyor veyahut bilemiyor ve bilmiyor. Bilse, kabul etmese, olmaz..."(1)

Normal şartlar içinde Ehl-i Sünnet haricinde başka bir yol ile velayete ulaşmak mümkün değildir. Ama Ehl-i Sünnet dairesinde iken meslek ve meşrebinin vermiş olduğu bir takım manevi sarhoşluklardan dolayı, Ehl-i Sünnete muhalefet eden evliyalar da olmuştur. Bu gibi makbul veli zatlar tamamen Ehl-i Sünnetten bağımsız olarak değil, bazı manevi hallerin ve istiğrak durumunun baskısı ile muhakeme ve şuurunu kaybedip, Ehl-i Sünnete zıt ve muhalif bir şekilde girmişler. Bu hallere **şatahat** deniliyor.

Şatahat mânevi sarhoşluk, kendinden geçer bir hâle gelmek ve böyle istiğrak hâlinde iken söylenen muvazenesiz ve karmaşık sözler anlamına gelir.

Şatahat, tarikat ve tasavvuf mesleğinin seyrü sülûk hengamında görünen bazı özel halleridir. Kemal değil, nakıs bir haldir. Kişinin kabiliyet ve istidat darlığından ortaya çıkar. Ya da Allah'ın bir isminin cezbesine kapılıp sair isimlerini görememe halinin bir neticesidir. Bundan dolayı **velayet-i kübra ve veraset-i nübüvvet** olan sahabelerde ve onları takip eden asfiya ve muhakkik-i evliyalarda bu haller görünmez.

Mesela Şah-ı Nakşibend, Abdulkadir Geylani, İmam Rabbani, İmam Gazali (r.a) gibi zatlarda bu haller yoktur.

Hallacı Mansur, İbn-i Arabi, Bişr-i Hafi, Beyazıd-ı Bestami gibi bazı önemli evliyalar, Üstad Hazretlerinin yukarıda sebebini izah ettiği manevi sarhoşluk haline mağlup olup, Ehl-i Sünnet ve şeriatın dışına çıkmışlar. Ama tekrar ayıldığı ve o manevi sarhoşluk hali gittiği zaman, tekrar Ehl-i Sünnet ve şeriata tabi olmuşlardır. Bu da Ehl-i Sünnet ve şeriatın dışında muvakkaten durup da velayetini muhafaza edebildiğini gösteriyor.

Mesela Beyazid-i Bestami Hazretlerin şu şatahatları buna örnek teşkil eder.

"Kendimi tesbih ederim, şanımla ne yücedir!"

"Bestami Allah'ı Arş üzerinde bulamamış ve bu yüzden O'nun Arş'taki yerine oturmuştur."

"Allah beni bir defa yükseltti, önüne oturttu ve bana şöyle dedi: Ey Ebu Yezid, yaratıklarım seni görmeyi arzuluyorlar. Bunun üzerine ben dedim: Beni vahdaniyetinle donat ve senin benlik elbiseni bana giydir ve beni ehadiyetine yükselt, ta ki yaratıkların beni gördüklerinde diyebilsinler: Sen'i (Allah'ı) gördük ve sen O'sun. Fakat ben (Ebu Yezid) orada olmam."(2)

Bunun gibi şeriata uymayan muvazenesiz sözler çok büyük evliyalarda da görünmüştür. Ama Ehl-i Sünnet alimleri bu sözlerden dolayı bu zatlara tekfir etmemişlerdir. Bunun sebebini yukarıda izah etmiştik.

Bu zatlara hadidir. Yani şahısları itibari ile hidayet üzere oldukları, lakin mühdi değildirler. Yani sözleri ve eserleri noktasından başkalarına örnek ve rehber olamazlar. Kim bu zatlara bu sarhoşluk halinde söyledikleri sözleri onlar söyledi diye söyler ise, küfür ve şirke düşerler. Onlar bu gibi sözleri mazur bir halde söyledikleri için, mesul olmuyorlar, onları taklit edenler de o mazeret olmadığı için mesul olurlar. Bu yüzden bu zatlara bu hallerini taklit etmek caiz değildir. Onlar bu noktada hidayet rehberi olamazlar.

Bu zatlara bu genel zaviye ve çerçeveden bakmak gerekir. Yoksa şunu demiş, bunu demiş demekle genel bir fikir ve kanaate ulaşmak mümkün değildir.

İbn-i Arabi'nin "**cehennem sonsuz değildir.**" sözünü biz işitmedik ve okumadık. Şayet demiş ise, kaynakları gösterilirse yukarıda izah ettiğimiz zaviyeden bakmak gerekir diye düşünüyoruz. Zira yukarıda vermiş olduğumuz şatahat örnekleri bu fikirden daha ağır ve daha muvazenesiz sözlerdir.

Dipnotlar:

(1) bk. [Mektubat, Yirmi Dokuzuncu Mektup, Dokuzuncu Kısım](#)

(2) bk. Celaleddin Vatandaş, Beyazıd-ı Bestami, Vahiyden Kültüre, Beyazıd-ı Bestami'nin küfür ve şirk sözleri, s.156, Pınar Yayınları, İstanbul-1991.